

СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА

ЧЕТИРИ СЛУЧАЯ НА ПРИЕМНА ГРИЖА

Красимира Петрова

Summary: The aim of this study is to present several cases in assessing the foster family, including to identify best practices in the provision of foster care. At the same time, to highlight the role and importance of the biological parents, relationships with the host, leading to conclusions on the causes of failures in foster care and the factors leading to successful foster care.

Key words: foster care, assessment of parents, biological family, social service, foster child, denial of foster care

Целта на тази студия е да представи няколко случая на оценка на приемно семейство, между които да се открият успешни практики в предоставянето на приемна грижа.

Приемната грижа е отглеждане и възпитание в семейна среда на дете, което е настанено в семейство на близки и роднини или в приемно семейство. [3]

Настаняването и отглеждането на дете в приемно семейство има за цел да гарантира основното право на детето да расте и да се развива в семейна среда.

Приемната грижа като социална услуга и мярка за закрила има следните цели:

- Да осигури за определен период от време сигурна и безопасна семейна среда за детето, която да допринесе за неговото пълноценно физическо, психическо и емоционално развитие.

- Превенция на институционализацията на деца и осигуряване на подкрепа за биологичните родители в кризисни ситуации.

- Подготовка на детето за самостоятелен живот и обучение/развиване на социални умения.

- Подготовка на деца, настанени в специализирани институции за реинтеграция в биологичното им семейство или осиновяване.

Независимо от целта на настаняването на дете в приемно семейство, то трябва да се разглежда като временна мярка за детето. [1, 226]

Участници в процеса на предоставяне на приемна грижа са:

- Деца, на които предстои настаняване или вече са настанени в приемно семейство.

- Кандидатите за приемни семейства.

- Утвърдени приемни семейства.

- Биологичното семейство на детето или неговите законни представители.

- Разширеното семейство на детето.

- Дирекция „Социално подпомагане” и отдел „Закрила на детето”.

- Доставчици на услугата „приемна грижа”.

- Доставчици на други социални услуги.

- Местната общност.

Биологичните родители, от една страна, са ползватели на услугата, но в същото време се явяват и участници в процеса на приемна грижа.

Приоритетни групи деца за настаняване в професионални приемни семейства:

- Деца до 3-годишна възраст.

- Деца с увреждания.

- Деца – жертви на насилие.

- Деца, спрямо които е приложена мярка „полицейска закрила”, след изтичане на срока ѝ.

- Деца при условията на заместваща приемна грижа.

Видове приемна грижа:

Краткосрочно настаняване на дете в приемно семейство се предприема за срок до една година, с цел подкрепа на родителите/полагащите грижи за детето и последваща ре-интеграция.

Дългосрочно настаняване на дете в приемно семейство се предприема в случаите, когато опитите да бъде предоставена сигурна семейна среда на детето (реинтеграция в биологичното семейство или осиновяване) са завършили с неуспех, в рамките на краткосрочното настаняване. Дългосрочното настаняване в приемно семейство не изключва детето от регистъра за осиновяване и не прекратява работата по реинтеграция.

Спешно настаняване на дете в приемно семейство се предприема, когато съществува непосредствена заплаха за живота и здравето на детето. Спешното настаняване се предприема единствено при идентифицирана висока степен на риск за деца, които са:

- Изпаднали в бедствена ситуация.
- С предприета мярка „полицейска закрила” след изтичането ѝ.
- Жертви на насилие и трафик.
- До 3-годишна възраст.

Спешно настаняване се предприема в утвърдено приемно семейство, чиято оценка е показала наличие на капацитет и готовност да приемат спешно дете в дома си.

Заместваща приемна грижа се предоставя на дете за кратък период от време (може да се предоставя и периодично), с цел подкрепа на полагащите грижи за детето или подкрепа/подготовка на детето в следните случаи:

- За осигуряване на полагащ се годишен отпуск на професионално приемно семейство, при което има настанено дете.
- За подкрепа на семействата на близки и роднини, при които има настанени деца.
- При заболяване на член на приемното семейство, за времето на отпуск по болест, когато друг член на семейството не може да осигури адекватни грижи за детето.
- На деца настанени в специализирани институции с цел подкрепа на тяхната социализация.
- На родители, които полагат грижи за дете с увреждане за осигуряване на подкрепа, с цел превенция на институционализацията.

Принципи, свързани с приемничеството:

• Най-добрият интерес и защита правата на детето в центъра на работата.

• Зачитане достойнството и личността на детето.
• Настаняване на детето възможно най-близо до родителите му и/или до други значими за него хора.

• Осигуряване на редовни контакти между детето и неговите биологични родители, когато това е в негов интерес.

• Зачитане правото на биологичните родители и детето да участват в процеса на вземане на решения, относно бъдещето на детето.

• Равнопоставеност и партньорство на участниците в процеса;
• Приемните семейства са партньори в помагачното взаимодействие и подобряване грижите за деца.

• Поверителност на информацията.

• Временен характер на настаняването.

В процеса на предоставяне на услугата „приемна грижа” биологичното семейство и законните представители на детето са пълноправен партньор и тяхното мнение се търси и взема под внимание във всички решения за детето.

Кандидатите за приемно семейство подават молба и документи до ДСП и тя ги насочва към лицензирани доставчици, които оценяват и обучават кандидатите за приемни родители. Социалният работник определя рисковите фактори за приемното семейство. Той провежда и срещите и подготовката на родителите за срещите с детето. Посещава и дома на приемните родители и изготвя доклад за тях. Кандидатите за приемно семейство могат да се откажат винаги от приемничеството. При подготовка на цялостната документация, тя се предоставя на комисия по приемна грижа. Съществува и вариант роднини и близки да са приемни родители. Сключва се между доставчик и приемно семейство.

Срокът на рамковото споразумение е до първия преглед на приемното семейство, но не по-дълъг от една година и с него се регламентира:

• Общите права и задълженията на приемното семейство, забраните за приемното семейство към отглеждането на деца в него; контактите между доставчика и приемното семейство; регламент на годишните прегледи на приемното семейство;

- Услугите, които ще предоставя доставчикът на приемното семейство в процеса на функциониране и при конкретните настанявания; посредничеството с ДСП за изпълнение задълженията на приемното семейство за конкретните настанявания и при годишните прегледи и подновяване на регистрацията на приемното семейство;

Настаняването на дете в приемно семейство става с решение на съда, а до произнасянето му с административна заповед на директора на ДСП.

Приемното семейство полага грижи за настаненото дете в съответствие с индивидуалния план за грижи, който се преглежда на три месеца. ДСП осъществява периодично наблюдение върху настаняванията на деца в приемни семейства и контрол върху изпълнението на договорите от приемните семейства. Семейството получава подкрепа и супервизия при нужда.

Доставчикът прави отчетен доклад всяка година за приемната грижа.

За **кризисни ситуации при настаняване** в приемно семейство се приемат следните ситуации:

- Настаненото дете не може да се адаптира към правилата на живот в дома на приемното семейство.

- Детето проявява трудно поведение, с което приемното семейство не е в състояние да се справи.

- Биологичните родители на настаненото дете не одобряват настаняването и нарушават регламента за контакти с детето.

- Детето проявява градиращи се симптоми на насилие или загуба.

- В приемното семейство се случват събития, които водят до нарушаване или загуба на способността да се грижат за приемното дете.

Задължително прекратяване на настаняването и извеждане на детето от приемното семейство се предприема при:

- Идентифициране на насилие в приемното семейство.

- При настъпили големи промени в живота на приемното семейство, които водят до загуба на способността за качествена грижа за детето – заболяване, смърт на обгрижващ, големи материални загуби и др.

Права на биологичното семейство/законни представители на дете, настанено в приемно семейство:

- Да искат настаняване на дете в приемно семейство.
- Да изказват мнение при избора на приемното семейство.
- Да участват в изработване на плана на грижи за детето, както и в неговите прегледи.
- Да получават регулярно информация за настаненото дете.
- Да осъществява редовен контакт с детето, съобразно плана за грижи.
- Да заявяват и изискват услуги за настаненото дете, както и услуги за повишаване на родителския си капацитет.
- Да искат прекратяване на настаняването при наличие на основания за това.

Задължения на биологичното семейство/законни представители на дете, настанено в приемно семейство:

- Да сътрудничат на социалните работници на ДСП и доставчика при изпълнение на техните служебни задължения.
- Да предоставят на ДСП, респективно на приемното семейство необходимата информация за оглеждане на настаненото дете.
- Да спазват договорените задачи от плана за действие и плана за грижи за настаненото дете.
- Да ползват препоръчаните от ДСП услуги за повишаване на родителския капацитет, с оглед реинтеграция на настаненото дете.
- Да поддържат редовни контакти с настаненото дете съобразно плана за това.
- Да спазват изискванията и правилата на приемното семейство при посещения в дома на приемното семейство.
- Да не насаждат у детето негативно отношение към приемното семейство.
- Да поддържат позитивно отношение на детето към приемното семейство.

Професионалните приемни родители работят срещу заплащане, предвидени са и разходи по отглеждането и възпитанието на приемното дете.

По-долу ще бъдат представени характеристики на четири случая на оценка на родители за приемна грижа и описан един успешен случай на приемничество.

Една успешна приемна грижа (собствен опит)

За да се изготви психологична оценка на приемно дете, то трябва да е включено в регистър за приемно дете и да е заявило желание да стане приемно, ако е на възраст, която позволява изслушване и разбиране на ситуацията му. Приемното семейство също трябва да премине през оценка – социална и психологична. След одобряването на семейството, се предлагат няколко деца, които отговарят на изискванията и възможностите на конкретното семейство. В настоящото изследване тези деца са 5, като имат сходни характеристики – на възраст са между 12 и 16 години, от женски пол, от една и съща институция, определено институционални деца (т.нар. „домски деца” – тоест, деца без семейства, дори без биологичен родител, който да поддържа връзка с тях).

Характерно за децата е, че те нямат родители, изцяло са преминали през институционалните грижи и носят ефектите на институционализацията – ограничени контакти, регламентираност на начина на живот, структурираност и заявено желание да бъдат настанени в приемно семейство. На децата не е заявена причината за психологичната оценка, за да не хранят излишни надежди и да се чувстват неизбрани или предпочетени. Биват запознати с приемните родители като последните са представени като дарители на дома за деца, каквито те всъщност са. Така и родителите успяват да видят децата, което предполага и изграждане на първоначални впечатления „ефект на първото впечатление”. От първата среща става ясно предпочитанията на родителите към едно от децата – на 15 години, цветнокожо.

Детето е в добро физическо здраве, силно и леко закръглено за възрастта си, усмихнато, притеснително и активно. Впоследствие става ясно, е то си спомня кандидатите за приемни родители като постоянни дарители в дома. Останалите деца също отговарят на социално-психологическите характеристики на семейството, но при тях не се изгражда връзка при първото виждане, което е основание да им се търсят други приемни семейства. Въпреки това, те подлежат на цялостна психологична и социална оценка, която остава в архив и позволява да се намерят подходящи родители.

Що се отнася до изследваното лице, момичето знае, че съществува биологична майка, която не проявява интерес към детето си и то като че ли също е загубило интерес към нея. Останалите деца са с липсващи родители, които знаят, че съществуват, но са с напълно прекъсната връзка с тях. Тъй като растат в институция, и петте деца са със съхранен интелект, редовно посещават училище и са в съответния клас, отговарящ на възрастта им. Учат се неравномерно, но по-скоро добре и са с нормален за възрастта дневен режим. Мисленето е преобладаващо нагледно-образно, речта им е добре структурирана и са с нормални за възрастта интереси.

Ако говорим за дефицити, те са в сферата преди всичко на социалните и битовите умения – това са деца, които не умеят в достатъчна степен сами да структурират ежедневието си, да приготвят храната си и да избират заниманията си. Единствено приемното дете спортува, учи английски език и има желание самостоятелно да се справя с ежедневието си, което е достатъчно условие да се търси по-подходяща среда за развиване на когнитивните му потребности. Към това добавяме и желание да се занимава с изучаване на инструмент, интерес към посещаване на специализирано училище, нещо, което приемните родители са в състояние да осигурят в по-големия град, в който те живеят.

При осъществено посещение в дома на бъдещите приемни родители, девойката се е почувствала добре приета както от тях, така и от по-големите им синове, които имат самостоятелен живот, но са се запознали с момичето. Детето харесва определената му стая и предложения начин на живот, който съвпада с представите ѝ за семейство. Родителите са също така удовлетворени от посещението и от изградените хигиенни навици у детето. Между тях постепенно се изгражда нормално функционираща привързаност, характеризираща се с:

- Момичето показва, че е разстроено при раздялата с тях.
- При повторна среща с родителите, реагира положително.
- Активен е контактът с очи.
- Съществува взаимност, явно предпочитание към обгрижващите го.
- Те реагират последователно и по подходящ начин, проявявайки загриженост и чувствителност.

- Взаимността характеризира взаимодействието между родителите и детето.

- Детето смята родителите за източник на безопасност и сигурност.

- Детето започва да създава близки, стабилни и интимни отношения с тях.

- То е самоуверено, със самочувствие.

- Доверява им се.

- У детето се забелязва желание да се ангажира и сближи с тях.

У тях се забелязват сходни характеристики, тоест можем да говорим за взаимна осъзнатост на необходимостта да се повече заедно. Трябва да се отбележи, че става дума за доброволна форма на приемната грижа, а не платена, което е допълнително активиращ фактор, тъй като детето разбира, че не парите са водещи в желанието на възрастните хора да го отлеждат.

На фона на досегашния негативен опит на отхвърляне и предразсъдъчно отношение към цвят на кожата и израстването в домска среда, което се е отразило на самооценката и себеуважението ѝ, сега вижда в лицето на тези бъдещи родители двама души, които не само, че не са негативно настроени към тези личностни особености, напротив, смятат ги за предимство. Родителите имат положително отношение към цветнокожите, тъй като са работили с такива и ги смятат за много трудолюбиви, интелигентни и имат позитивна нагласа към тях. В същото време, те напълно съзнават, че детето без тях няма никакъв шанс нито за осиновяване, тъй като е вече достатъчно голямо, нито за приемна грижа – първо, защото е в трудна възраст, второ, защото е момиче (“двойствен морал”), трето, защото е цветнокожо и четвърто, защото почти липсва информация за родителите му. Напълно съзнават, че техният избор е странен за околните, но са склонни да отстояват позициите си.

Тук е редно да се обърне внимание на самите родители, които имат положителен опит в собствените си семейства – добре обгрижвани са, израсли са в здравословна среда и по техни сведения, самите те са формирали положителна и сигурна привързаност. Техните синове са с подходящо образование, с професии и са социално осигурени. Добра атестация за тях е и приличното финансово състояние,

което не демонстрират, но е видно. И разказват за пътя на придобиването му – от началото на брака си те се стремят чрез труд да подобрят средата, в която живеят. В момента майката е безработна, но те имат фирма, за която тя се грижи. Не са оставали без работа и интересното при тях е, че те са с подчертано благотворителна насоченост – освен че по празници купуват сладкиши и подаръци за деца от домове (не само за този дом), приобщили са синовете си към същата дейност, възпитали са ги в състрадателност и съпричастност към чуждата болка и нещастие, но и в момента полагат безплатно грижи за две възрастни жени, живеещи в близост да тях.

Мотивацията им за участие в доброволната форма на приемна грижа е продиктувана от желанието да се спаси, да се развие поне едно дете, тъй като, по техни думи, на всички деца не може да се помогне.

В хода на социално-психологичната работа с тях, става ясно, че в личностен план са уравновесени и екстравертно ориентирани хора, с оптимистична нагласа към другите, обичат децата и притежават умения за отглеждане и възпитание, съзнават възможните трудности около грижите за приемно дете, не смятат, че съжителството ще е безконфликтно и безпроблемно, но се ангажират с това и са твърдо убедени, че ще се справят. Напълно разбират смисъла на приемничеството и участват отговорно към проведеното задължително обучение, в което, основен интерес представлява за тях развитието на дете от женски пол, тъй като те имат опит в отглеждането и възпитанието на момчета.

Отговорно подхождат и към задължителния контрол и супервизия по отношение на социалните работници, готови са да търсят помощ при нужда.

Съществува и едно обезпокояващо процеса обстоятелство – в хода на изграждането на привързаност, се появяват мисли и желания за осиновяване на момичето, което не съответства на приемната грижа, но им е обяснен пътят за осиновяване и то остава като възможност след периода на приемничеството. Впоследствие и това се случва, но то е вече предмет на последваща социална и психологична оценка.

Семейството предлага добър психосоциален климат, възпитателният модел следва традициите на демократичното, споделено и

партньорско съжителстване, с напълно разбиране на отговорности, ролята на традиционните ценности, религиозната принадлежност в ортодоксалното християнство. Подчертават ролята на традициите в семейството, на изграждането на доверително общуване с децата и търсене на възможности за компенсиране на пропуските в резултат на институционалния начин на живот.

Споделят желанието на момичето да потърси майката и са напълно съгласни, ако тя бъде открита, и ако иска да поддържа взаимоотношения с детето си, те да осигуряват подходяща среда – обстановка, което е неделимо условие от смисъла на приемната грижа. Не са настроени негативно спрямо родителите на момичето, разбират обстоятелството, че не всички родители са в състояние да отглеждат децата си.

Осигурили са ново обзавеждане в стаята на момичето, учител по английски и възможност да се учи да свири на тромпет и да спортува редовно.

В обобщение – това е един от примерите за успешна приемна грижа, която проследена в годините, показва, че е направена оценка на семейството и на детето, отговаряща на изискванията и достатъчно реалистична, за да запази взаимоотношенията между приемни родители и приемно дете и дори те да прераснат в още по-здрава връзка – осиновители и осиновено дете.

Три случая на неуспешна приемна грижа (собствен опит)

Първият е на жена на 48 години, която е безработна и която е кандидатствала за платен приемен родител.

Жената е разведена и трайно безработна, което определя и интереса ѝ към приемната грижа. Първите въпроси, които задава, са ориентирани към заплащането и парите, които ще получава за издръжка на детето. На въпросите какви предпочитания има за пола на детето, за възрастта на детето и за здравословното му състояние, нейните отговори са, че би взела което и да е дете – дори и то да е с ТЕЛК, защото заплащането ще е много по-високо. Когато разбира, че ще бъде посещавана с цел определяне на ефективността на приемничеството, се наблюдава отдръпване.

На въпросите за нейното семейство и нейното дете, отговорите са уклончиви и неточни – впоследствие става ясно, че не поддържа

взаимоотношения с 24-годишния си син и че те отдавна не си говорят – от навършването на 18-тата му година. Това свидетелства за неспособност да се поддържат контакти с близки, тя не говори добре и за собствените си родители, както и за своята сестра, с която са скарани от три години. Не обяснява и причините за развод, както и за освобождаването си от работа. Става ясно, че при нея липсват всякакви умения за изграждане и още повече за поддържане на нормална и сигурна привързаност, което е предпоставка, макар и незадължително условие, за неуспешна реализация като приемен родител.

Комерсиалното ѝ отношение към детето и някои личностни дефицити (невротичност, конфликтност, натрапливост и др.) са причина за отказ да бъде приемен родител.

Ще се опитам накратко да представя и още два случая на отказано приемничество.

Първият е на семейна жена на 53 години, живееща в сравнително голям град със средно образование, останала безработна от две години и отглеждаща четири внука, две по-малки нейни деца от общо 7 и кандидатстваща за приемен родител. Не наличието на многото деца, някои семейни и трудови навици са причина за отказа от одобрение за приемен родител, а фактът, че тази жена има ненормално развита привързаност към децата, граничеща с патология:

- Невъзможност да се дистанцира от исканията и претенциите на децата и задоволяване дори и на предполагаемите им нужди.

- Механизъм на сливане с децата – всъщност тя не живее собствен живот, а живее чрез децата, дори и в лексиката ѝ се губи „аз“-формата, което е заменена от „ние“-формата.

- Непрекъснат физически контакт, дори и с по-големите деца;

- Незачитане на личното пространство и правото на оставане със себе си – досаждане, ограждане.

- Тревожно поведение при невъзможност да види някое от децата.

- Непрестанен интерес към тях, към заниманията им, към това, което четат, това, което им се случва.

- Обострено внимание към ежедневни и рутинни операции.

- Липса на яснота, че към децата трябва са се прилагат ограничения, отрицателни подкрепления, да бъдат съветвани, напътствани, но и да се поощрява тяхвата самостоятелност.

- Във взаимодействията със съпруга си се наблюдава възприемането му като едно от децата ѝ, а не като към равностоеен партньор и друг възрастен в семейството.

Обжалването на отказа съдържаеше следният контекст: „Аз толкова обичам децата, а вие не разбрахте това.“ Обичта е предпоставка, задължително, но не и единствено условие за успешно родителстване.

Другият случай е на семейство, което е малко над 55 години и които отдавна са приключили отглеждането на децата си, заминали в чужбина и те не могат да полагат никакви грижи за внуците си. Това е една от причините да поискат да станат приемни родители, с което правят опит за компенсиране на липсата си и настаняването на приемно дете е вредно както за детето, така и за тях самите. Другият мотив за отказ е недостатъчно адекватното разбиране на отговорността на приемната грижа. Тези хора на средна възраст имат прекалено оптимистична представа за приемната грижа, за детското развитие и за годините на травма, които всяко едно дете в институция носи у себе си. Отговорите на поставени въпроси относно възпитателните им възгледи са прекалено оптимистични, еуфорични и екзалтирани за трудностите, които могат да съпътстват отглеждането на приемно дете.

Реакцията на отказа за приемно родителстване включваше обвинения в прекомерно усложняване на ситуацията около отглеждане на едно дете и обструкции относно обучението, в което се обсъждали кризисните ситуации и трудните етапи в детското развитие. Особено остро е възприета темата за детските психопатологии.

Недостатъци на традиционните форми на приемни грижи:

- Децата растат, разполагайки с недостатъчни или никакви познания относно културата, от която произхождат, грижите за кожата или косата си, традициите.

- Като възрастни те се чувстват неприети както от общността, в която са израснали, така и от тази, от която произхождат.

- Децата трябва да се адаптират към различни ценности, образователни изисквания и начин на живот.

- Децата разполагат с ограничени или никакви възможности да практикуват собствената си религия.

- Те губят връзка с родителите и братята и сестрите си.

- Често напускат приемните семейства след навършване на 18 години без по-нататъшна подкрепа.

- Понякога развиват негативно отношение към рожденото си семейство.

Основни причини за неуспехите на приемните семейства [2]:

За децата:

- Неадекватна оценка и разбиране на нуждите на детето.
- Недостатъчна подготовка на детето за преместването в новата среда и зле планирано представяне и въвеждане в приемното семейство.

- Липса на информация за миналото на детето.

- Липса на привързаност.

- Значими загуби.

- Изкривена привързаност и неразбиране на ролите.

- Непоследователни грижи.

- Недостатъчни грижи на ранен етап.

- Множество настанявания/приемни родители.

- Прекомерни емоционални изисквания към новия приемен родител.

За приемните родители:

- Недостатъчна подготовка и обучение.

- Неадекватна оценка.

- Недостатъчна или неточна информация за миналите и настоящите нужди на детето.

- Неподготвеност да поддържат интензивни отношения родител/дете.

- Лична уязвимост.

- Отхвърляне.

- Неспособност да приемат миналото на детето като част от него.

- Влиянието на личните ценности и миналия опит и емоционални травми на приемните родители.

- Неспособност да работят в партньорство със социалната служба.

- Собствените деца на приемните родители.

- Затруднения, свързани с родителския контакт.

Фактори за превенция на неуспеха (разпадането) на настаняването в приемни семейства [2]:

- Необходимост семействата да бъдат внимателно подготвени за полагане на приемни грижи за дете (чрез обучение и изготвяне на висококачествени оценки).

- Значение на внимателния подбор на най-подходящи приемни родители, т.е. определяне на потребностите на детето и избор на приемни родители, които могат да ги удовлетворят.

- Значение на оказването на подкрепа както на приемните родители, така и на детето/децата през периода на приемните грижи. Приемните семейства, които не получават необходимата подкрепа често се провалят. Ефективната подкрепа включва повече от предоставяне на издръжки за приемни грижи и материална помощ. Предоставянето ѝ предполага допълнително натоварване на персонала;

- Необходимост от социални работници, специализирани в осигуряването на приемни грижи, притежаващи умения и познания, свързани с комплексните проблеми, с които се сблъскват приемните родители и децата, живеещи с тях.

Трябва да се помни, че децата, настанени в приемни семейства, не трябва да изпитват допълнителни сътресения, причинени от неуспех на тази форма на грижи. Ако трябва да обобщим, ключовите думи, свързани с приемничеството и редът, който трябва да следват, са:

1. Подготовка на семейството за приемничеството.

2. Обучение – за възпитанието и развитието на детето, за законите норми, за грижите и социализацията.

3. Оценки – на лицата, грижещи се за детето и за нуждите на детето.

4. Супервизия в първите месеци.

5. Подкрепа – емоционална и финансова по всяко време, когато семейството го иска.

ЛИТЕРАТУРА

1. Антология социална работа, съставител М. Дейвис. С., 2008
2. Обучителни материали по социална работа, С., 2003
3. http://www.asp.government.bg/ASP_Files/FC%20guidelines%20final.htm

LITERATURA

1. Antologiiia socialna rabota, systavitel M.Dejvis, S., 2008.
2. Obuchitelni materialii po socialna rabota. S., 2003.
3. http://www.asp.government.bg/ASP_Files/FC%20guidelines%20final.htm